

Olamaz Ertuğrul evlâdı sensiz
Can verir cananı veremez Türkler

İDRİS SABİH BEY

Şehitlerimiz
SÜLEYMAN ÖZMEN, HASAN ŞİMŞEK, YASİN BÖRÜ VE HALİL KANTARCI'YA
ithaf olunur.

ÖTÜKEN
her zaman okunacak dergiler

MİLLÎ MECMÛA

SAYI 24

OCAK - ŞUBAT **2022**
(2 ayda bir yayımlanır)

İMTİYAZ SAHİBİ
ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.

Baskı
İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 45523
Tel: (0212) 444 62 18

Yıllık Abonelik Bedelleri
2022 yılı abonelik bedeli - **225 TL**
2022 yılı kurumsal abonelik bedeli - **250 TL**

Hesap Numaramız
Ötüken Neşriyat A.Ş.
Şube: Beyoğlu Şubesi 456
T. C. Ziraat Bankası
Hesap Nu: 48038437-5009
IBAN
TR73 0001 0004 5648 0384 3750 09

ISSN
2667-4637

WhatsApp
0554 499 90 57

İletişim
millimecmua@otuken.com.tr

Kapak Görseli
İstanbulzade M. Kutsal, Saray Nakkaşhanesi

Genel Yayın Yönetmeni
Yasin Usta

Editör
Ahmet Alperen Can

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Mustafa Kara
Prof. Dr. Mehmet Akif Okur
Prof. Dr. Levent Bayraktar
Prof. Dr. Erkan Göksu
Prof. Dr. İsmet Türkmen
Doç. Dr. Mehmet Kaan Çalen
Doç. Dr. Mehmet Akıncı
Doç. Dr. Murat Hanilçe
Doç. Dr. Yunus Emre Tekinsoy
Dr. Kemal Haykıran
Dr. Ali Ahmetbeyoğlu
Göktürk Ömer Çakır
Oğuzhan Murat Öztürk
Misli Baydoğan
Metin Savaş

Grafik Tasarım
GNG Tanıtım

Son Okuma
Hasan Atik

Fahr-İ Âlem

Peygamberlik tasavvuru, bir dinin Tanrı ile insanlar arasında dünyevî ve uhrevî irtibat kurma biçimlerinin belirlenmesinde temel teşkil eder. İlâhî buyrukların tebliği ve nebîlerin içtimâî liderlikleri hayatın her alanına sirâyet eder ve ideal insan Kainâtın Efendisi olur. Vahiy dinleri içerisinde İslâmiyetin nübüvvet ile ilişkisi, şüphesiz kritik bir önemi haizdir. Bu doğrultuda Efendimiz (sav) üzerine konuşmak, İslâm dininin mahiyetinden ayrı bir kanaat serdetmek anlamına gelemez. Dolayısıyla dünden bugüne Hz. Peygamber üzerine konuşmaların akîdevî olduğu kadar dinî-politik bir veçhesi de bulunur. Bu durumun kendini en bâriz gösterdiği yer, Süleyman Çelebi'nin bir vâizin Efendimizin diğer peygamberlere nispetle bir üstünlüğünün olmadığını söylemesi üzerine *Vesîletü'n-necât*'ı kaleme almasıdır. Bu dinî-politik veçheler de yalnız farklı dinlere, mezheplere indirgemekle tasnif edilemez. Nitekim, bugün Türkiye'de daha önce olmadığı kadar sistematik şekilde mekteplilerin "Allah'ın cebinden peygamberi çalmaya" kalktığına şahit oluruz. Bu durumda Türk-Sünnîliğinin peygamberlik tasavvuruna karşı çıkmak, Türk dinî-politiğine karşı çıkmakla aynı şeye hizmet eder: Vehhâbî söylem ve "rasyonalist" söylem *Mevlid*'le dövüşür. Aynı şekilde Peygamberlik tasavvurumuz, Türk şiirinin pek çok aşamasında da kendini gösterir; nitekim modern dönemde Özel'in "hiçbir insana yan bakışı olmayan kimdi" dizesi pusulamıza işâret eder.

Böyle bir dönemde Türk dinî düşüncesinde Peygamber tasavvuru odağında bir dosya hazırlamanın neye işâret edeceği de açık olmalıdır. *Millî Mecmûa*'nın bu sayısında; Dede Korkut Destanları, Mâtürîdî'nin itâb âyetlerinin te'vili, *Mevlid*, Evliya Çelebi, Yunus Emre, padişahlarımız, tasavvuf geleneğimiz, Anadolu'da ve Alevî-Bektâşî âriflerinin Hz. Muhammed tasavvuru, hadis-i şeriflerin şiir geleneğimizdeki yansıması, naat geleneğimiz gibi pek çok hususa temas edilmiştir. Bu dosyanın; Efendimize karşı hakaretlerin, hürmet zedeleyici tavırların hayli aşikâr edildiği bir dönemde, geleneğimize selâm yollamak ve Efendimize hürmetimizi ikrâr etmek kabilinden farklı cenahlarca da desteklenmesini umut ederek hayırlara vesile olmasını diler ve dosyamızda emeği geçen bütün hocalarımıza şükranlarımızı sunarız.

AHMET ALPEREN CAN

İÇİNDEKİLER

Dede Korkut Türkleri'nin Dilinden Görklü Peygamber
Yasin Usta
.....**06**

Fahr-ı Âleme Salât Getirmenin Anlamı Üzerine
Veysel Kaya
.....**13**

İtâb/Uyarı Âyetlerinin Te'vilinde İmam Mâtürîdî'nin Usûlü
Fatma Günaydın
.....**24**

Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'i Üzerine
Soner Akdağ
.....**45**

Fahr-i Âlemin Sadık Bir Muhibbi; Evliya Çelebi ve Seyahatnamesi
Nurettin Gemici
.....**60**

Yunus Emre'nin Divan'ındaki Peygamber Anlayışı
Mustafa Öztoprak
.....**73**

Osmanlı Padişahları ve Peygamber Sevgisi
Kasım Bolat
.....**95**

Bir Çağrı, Bir Rüya ve Bir Tahakkuk: *Muhammediyye*
Mehmet Bilal Yamak
.....**104**

Peygamber Efendimiz'in Tasavvufî Düşüncedeki Yeri
Mustafa Kara
.....**112**

Hz. Peygamber ile İlgili Müphemlik Barındıran Bazı Konuların Temsillerle Anlatılması
Murat Sülün
.....**126**

Türk'ün Suya ve Güle Bakışı Yâhut Hazret-i Peygamber Aşkı
Turgut Güler
.....**133**

Anadolu Ruhunun Mayası Hz. Muhammed Sevgisi
Hasan Coşkun
.....**144**

Alevi-Bektaşi Âriflerine Göre İslam Peygamberi Hz. Muhammed
Ali Rıza Özdemir
.....**151**

Şiire Can Suyu, Şaire Hayat Veren Hadislerin Anadolu Kıtasına Bıraktığı İz
Mustafa Yüceer
.....**185**

Türklerde Peygamber Sevgisi
Lütfi Bergen
.....**199**

Gaziler Çağındaki Bakışla Modern Zamanlar İçin Dinamik Bir Ethos Modeli: Hz. Muhammed
İsmail Orhan Sönmez
.....**213**

Çağımızın Insanî Problemlerine Âlemlere Rahmet Efendimiz'den Cevap
Hasan Atik
.....**232**

Üç Dalda Bir Gülüm Var: Modern Türk Şiirinde "Naat" Başlığına Anlambilim Zaviyesinden Bakış
İbrahim Daş
.....**247**

Vahdet Rahmettir
Ahmet Turgut
.....**257**

Dede Korkut Türkleri*'nin Dilinden Görklü Peygamber

YASİN USTA**

Duaların içerisinde şefaat beklerken, düşman üstüne at sürüp salavat çekilirken, kız isterken gibi bahislerde Hz. Peygamber anılarak işe girişilir.

"Biz öyle kimseleriz ki, ebedî olarak Hz. Muhammed'e cihad için biat etmişiz."

1. GİRİŞ

Bin yılı aşkın bir süredir Türk milletinin fertlerinin zihinlerinde yer edinen *Dede Korkut Destanları*, zaman ve mekan değişse de, Türk milletinin düşünce, kavrayış, hareket ve tavırlarının belirli bir seyirde devam ettiğini bizlere göstermektedir. Yalnızca doğruda değil, yanlışta da, iyide değil, kötüde de bu yolculuğun izleri karşımıza çıkmaktadır. Bir kahramanlık nidasında, evlenme merasiminde, davete icabette, baba-oğul kavgasında, anne hakkı gözetmede ve daha nicesinde gördüğümüz kültür kodlarının ilk hâlleri Dede Korkut'ta yer almaktadır. Böyle olunca da bugün çalışılan konuların irili-ufaklı *Dede Korkut Destanları*'na temas etmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Dede Korkut Destanları'nın ilk ortaya çıkış zamanları İslâmiyet öncesi olsa da Türklerin İslâmlaşmasıyla beraber destanlara İslâmi öğelerinde eklendiği bir gerçektir. Nitekim Hz. Peygamber ile ilgili olan cümleler de bu minvaldendir. İslâm dininin destanlar üzerindeki etkisi tartışılmış, bazı isimler İslâmiyetin *"bir cilâdan ibaret"* olduğunu ifade ederken bazı isimler de *"yer yer yüksek seviyeye"* çıkan İslâmi söylemlerin varlığını dile getirmiştir. Araştırmacılara destanlardaki İslâmi unsurların *"bir cilâdan ibaret"* veya *"yer yer yüksek seviyede"* olduğunu düşündürten şey nedir? Bulundukları nokta mı, baktıkları yer mi? Eğer araştırmacıların dinî ve millî birliktelikleri mevcut olsaydı, bu sorulara evet diyebilirdik. Oysaki, ha-

* Bu kavram Prof. Dr. Erkan Göksu tarafından türetilmiştir.

** Bilim Uzmanı.

Fahr-ı Âleme Salât Getirmenin Anlamı Üzerine

VEYSEL KAYA*

Fahr-ı Âlem Muhammed Mustafa -sallallâhu aleyhi ve sellem-, İslam felsefesi /hikmeti geleneğinde nübüvveti/peygamberliği ezelde takdir edilen bir peygamberdir. Böyle olmasıyla o, Allah'ın yarattığı diğer insanlar üzerine tafdil edilen bir abd ve rasûldür. Peygamber'in hayatını bu hususun bilinci ile kaleme alan klasik kaynaklara göre, Yüce Allah'ın iradesi mahlukâtı var etmeye taalluk ettiğinde, nurlardan Muhammedî Hakîkati ibrâz etmiş/ortaya çıkarmış, sonra da bütün âlemleri yukarısıyla ve aşağısıyla bu nurlardan çekip çıkarmıştır (*selh, insilâh*). Daha sonra bu Hakikate nebî olduğunu bildirmiştir ki, bu konumda ilk insan olarak bilinen Hz. Âdem henüz ruh ile ceset arasındadır. Yani ontolojik planda maddelere canlılık kazandıran ruh, henüz cisim seviyesiyle irtibat kurmamıştır: Evreni kendi içinde bir düzene koyacak olan insan, henüz görevini yüklenmemiştir.

Fahr-ı Âlem Muhammed Mustafa -sallallâhu aleyhi ve sellem-, İslam felsefesi /hikmeti geleneğinde nübüvveti/ peygamberliği ezelde takdir edilen bir peygamberdir.

Daha sonra Muhammed aleyhisselâm'dan ruhların özleri/aynları akıp taşmış, bu şekilde bütün cinslerin en yüksek cinsi ve bütün mevcutların doğduğu "baba" kaynak meydana gelmiştir. Yüksek cins, bir anlamda felsefedeki ilk maddeyi işaret eder ve maddenin ortaya çıkışı, değişimin ve zamanın ortaya çıkışını gösterir. Hazret-i Muhammed'in hakkında gizli ismin onun mübarek vücuduyla birleşmesi ve ruhun onunla irtibatı neticesinde, zaman kavramı açık ismi ile zuhur etmiş ve hem ruh hem cisim planında Muhammed aleyhisselâm tam anlamıyla zuhur etmiştir. Bu aslında insanın tüm tarihinin özetidir ve tam da bu nedenden ötürü Muhammed, hâtemü'n-nebiyyîn yani peygamberlerin sonuncusudur.

* Doç.Dr. İstanbul Üniversitesi, İslam Felsefesi Ana Bilim Dalı

İtâb/Uyarı Âyetlerinin Te'vilinde İmam Mâtürîdî'nin Usûlü

FATMA GÜNAYDIN

Şüphesiz ki İmam Mâtürîdî ve diğer kurucu imamların yaklaşım biçimleri, İslam ümmetinin Peygamber tasavvurunu inşa eden ve besleyen unsurların başında gelmektedir.

İlahi bildirimlerin, içlerinden seçilmiş peygamberler aracılığı ile insanoğluna ulaşması sünnetullah gereğidir. İlahi mesaj, Allah'ın seçtiği elçilere bildirilmiş ve onların yaşantısı üzerinden mesajın yaşanabilirliği örneklenmiştir. Peygamberler, aldıkları vahyi, uygulamanın yanında insanlara bildirmek ve örneklemek gibi büyük bir vazifeden mesul tutulmuşlardır. Bu durum, onlarla ilgili olarak, hem vahye muhatap 'kul' olmaları, hem de insanlar için dünyevi ve uhrevi mevzularda 'itaat makamı'nda bulunmaları gibi iki önemli konumu beraberce dikkate almamızı zorunlu kılar. Peygamberlerin ve özelde Hz. Peygamber'in (a.s) dinin anlaşılmasındaki vazgeçilmez konumunu düşünürsek onları doğru tanımanın bu iki konumu doğru anlamamızdan geçtiğini söylemek yanlış olmasa gerektir. Özellikle itâb ayetlerini okurken Hz Peygamber'in bu iki yönünü her zaman zihinde tutmanın önemi aşikardır. Nitekim aktaracağımız teviller bunun en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Makalemiz İmam Mâtürîdî'nin itâb ayetlerini açıklarken nasıl bir yorumlama biçimi geliştirdiğini ve bu konuda gösterdiği özeni dikkatlerinize sunmayı hedeflemiştir. Şüphesiz ki İmam Mâtürîdî ve diğer kurucu imamların yaklaşım biçimleri, İslam ümmetinin Peygamber tasavvurunu inşa eden ve besleyen unsurların başında gelmektedir.

Uyarı ayetleri olarak tanımlayabileceğimiz itâb ayetleri, en genel anlamda, Hz. Peygamberin uygulamaları esnasında aldığı ilahi ikazları ifade etmektedir. Konu, peygamberlerin sıfatlarından 'ismet' sıfatı başlığı altında yer alır. Kelam

* Bu makale 'Mâtürîdî'nin Kelam Sisteminde Peygamberlerin İsmeti.' isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'i Üzerine*

SONER AKDAĞ

Vesîletü'n-Necât, Arapça bir tamlama olup *"Kurtuluş Vesilesi (Yolu)"* anlamına gelir. Müellif Süleyman Çelebi, mezkûr eserine her ne kadar bu ismi vermişse de halk, bu eseri *"Mevlid"* diye bilmiş ve öyle isimlendirmiştir.

Özet:

Süleyman Çelebi (1351-1422) tarafından kaleme alınan bu eser, halk arasında genellikle *Mevlid* olarak bilinir. *Mevlid* türünün en güzel örneklerinden biri olan bu çok kıymetli eser, Hicrî 812 ve Milâdî 1409 tarihlerinde yazılmıştır. Birçok Batı ve Doğu diline de çevirilen ve Müslümanların birtakım özel merasimlerinde güzel sesli şahıslar tarafından musiki eşliğinde icra edilen eserin orijinal adı *Vesîletü'n-Necât*'tır.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Çelebi, Mevlid, Vesîletü'n-Necât, Mesnevî.

Giriş

İslâm dairesi içerisine dâhil olan her bir kavim, İslâm'dan önceki gelenek ve göreneklerini tamamıyla unutmamakla ve İslâm sonrası müesseselerin birçoğunda onların tesirlerini az çok saklamakla birlikte, ortak İslâm medeniyetinin tesirlerinden kurtulamamış ve İslâm medeniyetinin umumî hatlarını her zaman muhafaza etmiştir.

İslâm düşüncesi, kendi bünyesine sonradan dâhil olan her milletin üzerinde etkili olduğu gibi Türk milletinin de fikrî, siyasî ve içtimaî yapısı üzerinde tesir oluşturmuştur. İslâm medeniyeti; Türk milletinin yalnızca fikrî, siyasî ve içtimaî yapısı üzerinde etkili olmakla kalmamış, normal olarak, Türk milletinin edebî yapısına da tesir etmiştir. Bu tesir, özellikle de klâsik Türk edebiyatı sahasında açıkça müşahede edilir. İslâm din ve medeniyetinin Türk edebiyatı üzerindeki tesirinin ne kadar büyük olduğunu anlamak için, Türk edebiyatının şubelerinden biri olan *İslâmî Türk Edebiyatı* sahasının varlığını bilmek kâfidir.

* Bu makale, 2008'de, Atatürk Üniversitesi'ne bağlı "Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü" tarafından neşredilen *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*'nin 36. sayısının 81-98 numaralı sayfalarında yayımlanmıştır.

Fahr-i Âlemin Sadık Bir Muhibbi; Evliya Çelebi ve Seyahatnamesi

NURETTİN GEMİCİ

Müslüman Türklerde Hz. Peygambere gösterilen sevginin tezahürünü pek çok çalışmada çok sık olarak rastlamaktayız. Bunun en iyi örneği olarak Süleyman Çelebi'nin *Mevlid-i Şerif*'idir. Buna ilaveten *Muhammediye*, *Ahmediye* ve buna benzer yüzlerce eser daha sıralanabilir. Hepsinin birleştiği ortak nokta Fahr-i âleme duyulan sevgi, saygı, muhabbet ve hürmettir. Hiç şüphesiz Edebiyatımızda ve tarihimizde en seçkin yere sahip olan Evliya Çelebi de 10 cildi aşkın devasa seyahatnamesinde buna azami ölçüde riayet etmiştir. Zaten eserin telif/yazılma sebebinin de Allah Resulüne duyulan sevgi olduğu eserin hemen girişinde ifade edilmiştir.

Konuya Kuran gözüyle bakacak olursak Hz. Peygamber'in konumu ve saygınlığının yaygın oluşu ilahi emirle irtbatlandırılabilir. Bunu da bu vesileyle kısaca da olsa vermek yerinde olacaktır.

Hz. Peygambere hürmet meselesinde Kuran gözüyle baktığımız zaman gözümüze hemen aşağıdaki ayetler çarpar ve bize neyi yapmamız gerektiğini hatırlatır. "*Müminler ancak Allah'a ve resulüne iman edenlerdir ve onunla ortak bir iş için toplanmış iken kendisinden izin almadan çekip gitmeyenlerdir. Senden izin isteyenler, evet işte onlar Allah'a ve resulüne hakkıyla iman edenlerdir. Bazı özel işlerinden dolayı senden izin istediklerinde onlardan dilediğine izin ver ve Allah'tan onların bağışlanmasını dile. Kuşkusuz Allah çok bağışlar, çok esirger (Nur 62).*" Resulullah'ın İslam'a davet çağrısını veya tebliği yaparken dikkat edilmesi gerekenlerden birisi de özensiz, kaba saba ve sıradan basit davranışlardan uzak durmaktır. Bu Allah resulü

Evliya Çelebi Seyahatnamesinin yazılması öncelikle onun "eda-yı hacc eylemek arzusuyla seyahata talib ü ragıb olup" ifadesiyle alakalıdır. Yine başka bir yerde yegâne arzusundan bahsederken bunun Hacca gitmek ve Peygamberi ziyaret olduğunu vurgular.

Yunus Emre'nin Divan'ındaki Peygamber Anlayışı*

MUSTAFA ÖZTOPRAK**

Yunus Emre, gülün kokusunu Hz. Peygamberden aldığına inanmaktadır. Belki bu kanaatini, Allah Rasûlü'nün terinin güzel kokmasıyla ilgili rivayetlerden hareketle söylemiştir.

Öz

Yunus Emre, Anadolu'nun siyasi olarak değişimler geçirdiği bir dönemde yaşamıştır. Siyasi otoritenin ortadan kalktığı bölgede sosyal hayat yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Siyasi sıkıntıların yaşandığı bir dönemde o, Tapduk Emre'nin dergâhına hizmetkâr olmuştur. Tekke hayatı, yaşadığı aşkın inşa sürecini ifade etmektedir. Onun için aşk, temelde Allah'a ve elçisi Muhammed'e karşı yaşanandır. Peygamber tasavvurunu aşk oluşturmuştur. Güncel olarak dillendirilen aşkın genellikle cinsler arası icrası yapılırken o, ilahi aşkı tercih etmiştir. Kâinatın bu aşk üzerine bina edildiğini vahdet-i vücut anlayışıyla anlatmıştır. Allah Rasûlü hakkında birçok şair şiirler yazmıştır. Yunus Emre de Divan'ın büyük bir kısmını, Peygamber'e ve O'na olan aşkına tahsis etmiştir. "Gül Muhammed" anlayışı, fevkalade kıymet ifade etmektedir. O'na olan aşkını, diğer bazı şairlerin yaptığı gibi "gül" üzerinden sembolize etmiştir. Yunus Emre için peygamber tasavvuruyla yakından ilgili olan ümmet kavramı önem arz etmektedir. Belki yaşadığı dönemin siyasi çalkantıları ve bozulan yönetim birliğinin etkisiyle ümmet anlayışına fevkalade önem atfetmiştir. Ümmet anlayışının, Peygamber'in mesajı etrafında olabileceğini düşünmektedir. Belki bu düşünceden hareketle, elinden geleni yaptıktan sonra Peygamber tasavvurunun bir parçası olarak şefaat beklediğini söylemektedir. Yunus Emre'nin İslami anlayışı incelendiğinde, dine ve Allah Rasûlü'nün hayatına vakıf olduğu anlaşılmaktadır. Hayatı ve

* Bu makale ilk olarak Dinbilimleri Akademik *Araştırma Dergisi* 20/1 (Mart 2020)'da yayımlanmıştır.

** Doç. Dr, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı, moztoprak@ogu.ed.tr, orcid.org/0000-0003-4122-3959

Osmanlı Padişahları ve Peygamber Sevgisi

KASIM BOLAT*

Padişahlığı döneminde tasavvufa meyli ve özellikle kültür konusundaki hassasiyet ile "Veli-Sofu" lakabı alan II. Bayezid, pek çok şiir kaleme almış ve bu şiirlerinde duygu dünyasını satırlara yansıtmıştır. II. Bayezid, yazdığı şiirlerde Hz. Peygambere olan sevgi ve muhabbetini de dile getirmiştir.

* (Çankırı Karatekin Üniversitesi Tarih Bölümü/ Doktora)

"Senin sevginden başka olan her sevgi putperestliktir"[1]

Yavuz Sultan Selim

Kuruluşundan yıkılışına kadar Sünni-İslam inanç ve kimliğini muhafaza eden Osmanlılar, hanedanın ve elbette padişahların inançları doğrultusunda toplumu şekillendirmişlerdir. Bazı padişahların, İslam'a mugayir uygulamaları görülse de inançlarının sorumluluğunu bildikleri ve buna göre hareket ettikleri görülmektedir. Fatih Sultan Mehmed'in 1476'daki Fermanı bu açıdan son derece dikkat çekicidir. Buna göre Rum Vilayetindeki halkın namaz kılmada gevşeklik gösterdiği ve bu yüzden cami ve mescitlerin harap olduğu, namaz kılmayanların Namazcı tayin edilen yasakçılar tarafından tespit edilip dayak atılması emredilmektedir.[2] Yine her bir padişah, inançları doğrultusunda imar faaliyetlerine önem vermiş, gerek cami, külliye ve gerekse çeşitli imaretler ile toplumun istifade etmesi amaçlanmıştır. Yeniçeri Ocağı'nın lağvından sonra kurulan yeni ordunun adı da bu açıdan son derece manidardır.[3] Diğer yandan İslam'ın ortaya çıktığı ve yayıldığı Haremeyn'e, yani Mekke ve Medine'ye sonsuz bir muhabbet beslemişlerdir. Osmanlılar, Mısır Seferi sonrasında kutsal toprakların idaresini ele almış, önceki İslam devletlerinin uyguladık-

[1] *Yavuz Sultan Selim Divanı,* çev. Ali Nihad Tarlan, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul; 1946, s. 9

[2] *Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası*, Haz. Necati Lugal- Adnan Erzi, İstanbul Fetih Derneği, İstanbul Matbaası; 1956, s. 95

[3] Abdülkadir Özcan, "Asakir-i Mansure-i Muhammediyye", *DİA*, c. 3, s. 457-458

Bir Çağrı, Bir Rüya ve Bir Tahakkuk: *Muhammediyye*

MEHMET BİLAL YAMAK

Sembollerin, remizlerin, mitlerin, masalların, sırların ve kâinatı tevhîd etrafında okumanın dünyasına elveda denilince Muhammediyye'de o sır bulutlarının ardında kaldı.

Bir çağrı, bir rüya ve bir tahakkuk. Yazıcızâde Muhammed Efendi'nin *Risâle-i Muhammediyye* adını verdiği; lakin *Muhammediyye* olarak tanınan eseri üç kelime ile özetleyecek olsak belki yukarıdaki üç kelimeyi zikrederdik; bir çağrı, bir rüya ve bir tahakkuk. Açacağız. Hayatı belirginlik, şeffaflık ve pürüzsülük üzerine kuran modernitenin anlayamayacağı ve anlamlandıramayacağı şekilde müphemlikler vardır Yazıcızâde Muhammed Efendi'nin hayatında. Babası, Yazıcı Sâlih adında bir ilim adamı, bir şair. Kendisi Ankaralı. Bunu biliyoruz. Yazıcı Sâlih'in, Anadolu sahasında ilk astronomi eseri olarak tanımlanan *Şemsiyye* adlı manzum ve nefis bir eseri var; bunu da biliyoruz. Lâkin kendisi ile ilgili bildiklerimiz hemen hemen bunlarla sınırlı. Müphemlik, varan bir. Yazıcızâde Muhammed Efendi'nin zamanının ilimlerine derinlemesine vâkıf olduğunu eserleri aracılığı ile biliyoruz; ama aldığı eğitimin detayları ile ilgili bildiklerimiz yine sınırlı. Müphemlik, varan iki. Muhammed Efendi eserinde Gelibolu'da "tavattun" ettiğini yani oraya sonradan gittiğini biliyoruz; lakin oraya niçin ve nasıl gittiğine dair bildiklerimiz sınırlı; varan üç. Hayatı belirginlik, şeffaflık ve pürüzsüzlük üzerine kuran modernite, müphemliği, hicabı, perdeyi ve gizliliği kendisine süs eyleyen kadim gelenekle arasına bu yüzden bir "perde" çekti. Bir ihtimal. Sembollerin, remizlerin, mitlerin, masalların, sırların ve kâinatı tevhîd etrafında okumanın *dünyasına* elveda denilince *Muhammediyye*'de o sır bulutlarının ardında kaldı. Bir an için, *Serencâmın bir hoş kitâb oldu gel* diye ses-

Peygamber Efendimiz'in Tasavvufî Düşüncedeki Yeri

MUSTAFA KARA

Tasavvufî hayat ve düşüncenin İslâmî ve Muhammedî olmadığını savunan düşünceye göre Hz. Peygamber'in tasavvufla ilgili bir yönü yoktur. Aksi tezi savunanlara göre ise onun hayatı baştan sona tasavvufî ahlâkın zâhidâne yaşayışın canlı misâlidir. Bu tezi savunanlar birçok hadisi de delil olarak kullanırlar.

Merhaba ey rahmeten li'l-âlemîn
Merhaba, sensin şefî'u'l-müznibîn
Süleyman Çelebi

Konuya girmeden önce bir hususu tespit etmekte fayda vardır: Hz. Peygamber'in hayatını çeşitli cephelerden incelemek, onun değişik yönlerini müstakil bir konu olarak ele alıp tedkik etmek güzel bir faaliyet olmakla beraber, kanaatimizce bir mahzuru da beraberinde getirmektedir: Onun hayatını bölüp parçalamak. O ne kadar değişik cephelerden incelenirse incelensin netice itibariyle hepsinin onda birleştiğini düşünmek ve detayları ona göre değerlendirmek gerekir. Aksi hâlde onun bir yönünü alıp diğer yönlerinin ihmal edilmesi veya öyle gösterilmesi, bizi çıkmaza götürür.

Hz. Peygamber'in tasavvufî düşüncedeki yeri iki bölümde ele alınacaktır. Birinci bölümde, onun konu ile ilgili hadisleri, tutum ve davranışları, bu hadislere sûfîlerin getirdikleri tasavvufî yorumlarla, zayıf ve mevzu' hadis meselesine temas edilecektir. İkinci bölümde ise Hz. Peygamber'in şahsiyeti ile yakından ilişkili olan bazı tasavvufî ıstılahlar ele alınarak kısaca izâh edilecektir.

Hadis ve Tasavvufî Düşünce

1. Sünnete Bağlılık

Asırlar içinde tasavvufî düşünceye dahil olan bazı tartışmalı konular ve tasavvufî hayatta yaygınlık kazanan bazı zayıf, hatta mevzu' hadisler sebebiyle ister istemez şu soru gündeme gelmiştir: Sûfîler hadise saygı duymuyorlar mı? Sûfîlerin sünnete bağlılıkları yok mu? Aslında yorumları İslâm'a en uzak ka-

Hz. Peygamber İle İlgili Müphemlik Barındıran Bazı Konuların Temsillerle Anlatılması

MURAT SÜLÜN

Peygamberlerin gönderiliş amacı toplumları eğitip arındırmak, yükseltip yüceltmektir. Bütün peygamberler gibi Hazret-i Muhammed de ümmetine modellik / örneklik etmek üzere gönderilmiş ve gerek eş olarak gerek baba olarak gerek hâkim olarak gerek komutan olarak gerekse devlet başkanı olarak bunu mükemmel bir şekilde gerçekleştirmiştir.

GİRİŞ

Yazıda; bir miktar müphemlik barındırdığı için çeşitli anlaşmazlıklar yaşandığı görülen "Kur'an – Peygamber – Ümmet ilişkileri" temsilî anlatım usulü ile tavzih edilmeye çalışılacaktır. Bu, sadece kutsal kitapların değil peygamberlerin de soyut gerçekleri insanlara iletirken başvurdukları bir yöntemdir.

"Şahit" temsilinde; peygamberlerin aslında his ve idrakimize kapalı (*müte'âl*) olan Yüce Allah'ın şahitleri olmaları -veya Allah'ın kendisini elçilerinin diliyle tanıtması- işlenirken, "elçi" temsilinde peygamberlerin, Hak Teâlâ katından getirdikleri kitaplarla ilişkilerinin mahiyeti anlatılmaktadır. "Çoban" temsilinde ise, bir bakıma kavimlerinin çobanları olan peygamberlerin, 'sürü'leri ile ilişkileri irdelenmektedir. Son olarak "senaryo" temsilinde; Kur'an ile onun nebevî uygulaması olan sünnet arasındaki ilişki 'teorik kitabın pratiği' veya 'senaryonun canlandırılması' örneği ile ele alınmaktadır. *Ve bi'llâhi't-tevfîk.*

I. ŞÂHİT TEMSİLİ

Tüm kutsal kitaplar gibi Kur'ân da "Yüce" Allah hakkında; *mukaddes* zatı, fiilleri, özellikleri, kâinatla ilişkileri, insanoğluna merhamet ve şefkatinin göstergesi olan kılavuzluğu, emir, yasak ve tavsiyeleri gibi hususlarda tanıklık etmektedir. Kur'ân vahyinin şahitliği elbette Allah ile sınırlı değildir; "insan denen meçhul"ün manevî, ruhî, fıtrî özellikleri, fizikî yasalar, ferde ve topluma mutluluk getirecek; şerefli, haysiyetli bir hayat sürmesini sağlayacak sosyal kanunlar, insan aklına, insan idrâkine kapalı gayb alanı vb. konularda Kur'ân 'gerçeğe' tanıklık etmektedir.

Türk'ün Suya ve Güle Bakışı Yâhut Hazret-i Peygamber Aşkı

TURGUT GÜLER

Türklerin, Gök Tanrı inancından İslâm dînine geçişlerine esâs kabûl edilen rûyâsında, Karahânlı Abdülkerîm Satuk Buğra Hân, Hazret-i Peygamber'in huzûrunda Müslüman olur ve uyanır uyanmaz, milletinin de aynı şeyi yapması için buyruk çıkarır.

Akşemseddin'in menkıbelerini yazarak edebiyât ve kültür târîhimize altın harflerle kayıt yaptıran Emîr Hüseyin Enîsî Efendi, *"Menâkıbü'l- Akşemsüddîn"* adını verdiği eserine, Cemâl-i Musûlî'ye atfettiği bir paragrafla başlar:

"Rivâyet olunur ki, Cemâl-i Musûlî rahmetullâhi aleyh kemâl-i cidd ü cehd ile bezl-i mâl ü câh idüb Rasûlullâh Sallallâhü Aleyhi ve Sellem Hazretleri'nin Ravza-i Mübârekeleri civârında bir kabr-i pîrî bulub ihvânına vasiyyet eyledi kim, kabrim üzerine bu âyet-*i kerîmeyi yazasınız:*

'Ve kelbühüm bâsitün zirâ'ayhi bi'l-vasîd.'[1]

Hudâvendâ Kerîmâ, bu fakîr ve zelîl ve hakîr ve 'alîl Emîr Hüseyin *Enîsî bendegî bî-reftehî, Ashâb-ı Kehf gibi zümre-i evliyândan mahcûb ve mahcûr ve cümle-i ehibbândan mahrûm ve mehcûr eylemeye."*

Hüseyin Enîsî Efendi'nin bu pek kıymetli satırlarını, biraz da genişleterek, günümüz lisânına şöyle aktarabiliriz:

"Rivâyet olunur ki, Allâh dostlarından Cemâl-i Musûlî Hazretleri, her damlası ve dahî zerresi helâl olan kazancını biriktirip arttırmış ve cümle aslî ihtiyaçlarını giderdikten sonra geriye kalan serveti ile Cenâb-ı Yezdân'ın Felekleri uğruna yarattığı Resûlullâh Sallallâhü Aleyhi ve Sellem Hazretleri'nin mübârek kabirlerinin kapı komşusu olan Cennetü'l-Bakî[2] içinde bir *mezâr yeri satın almış. Daha sonra da evlâd ü* ıyâline *ve ahbâbına:*

---

[1] *"(Ashâb-ı Kehf'in) köpeği, mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi."* (Kehf sûresi, 18. âyet)

[2] Cennetü'l-Bakî: Medîne'de, Ravza-i Mutahhara bitişiğinde, çoğu Sahâbe-i Kirâm'dan olmak üzere, pek çok İslâm büyüğünün mezârlarını içine alan mezarlık.

Anadolu Ruhunun Mayası Hz. Muhammed Sevgisi

HASAN COŞKUN*

Asırlardır Anadolu topraklarında yaşayan tüm Müslümanlar onun hayatını kendilerine yegâne örnek olarak kabul eder ve onun yaşam tarzını kendilerinin ve gelecek nesillerinin kurtuluşu için bir vesile olarak görürler.

Sevgili peygamberimiz insanlık için gönderilmiş son elçi ve ilahi mesajın en mükemmel temsilcisidir. Tüm Müslümanlar onun hayatını kendilerine yegâne örnek olarak kabul ederler ve onun yaşam tarzını kendilerinin ve gelecek nesillerinin kurtuluşu için bir model olarak görürler. Hz. Muhammed (sav) nihayetinde bir insandır, bizim gibi bir beşerdir fakat sıradan bir insan değildir. Elmas taşının diğer taşlara üstünlüğü ne ise O'nun diğer insanlara üstünlüğü de odur. Adına ister küreselleşme, globalleşme, ister modernleşme ne derseniz deyin insanlık âlemi tek tipleşmeye, yüce ve ulvi değerlerden soyutlanmaya ve ciddi bir yozlaşmaya doğru gidiyor. Sosyologların kahir ekseriyeti içinde bulunduğumuz çağı "bilinmezlerin, meçhullüklerin çağı" olarak değerlendirmektedir. Yani insanlık ciddi bir değerler erozyonuna doğru sürükleniyor. Modernizmin insan algısı yüzeysel ve tek boyutlu adeta tarihi gerçekliğinden ve geleneğinden koparılmış akılcı, pozitivist bir insan anlayışıdır. Bazı düşünürlere göre; modern insan, kendi rasyonalist evreninde son derece yalnız ve perişandır. Modern insan, özgürleştiğini iddia ederek tanrı ve kutsal ile bağını koparak, inancını ve irfanını kaybetmiştir. İslâm peygamberi ve Kur'an-ı Kerim; Allah ile ilişkisi kopan insanın, tabiatla da ilişkisinin kopacağına, insanın insana tahakküm edip, yeryüzünde ayrılık ve kan dökücü yönünün öne çıkacağına vurgu yapar.[1]

* Doç. Dr. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, hasan.hcoskun@gop.edu.tr

[1] Hasan COŞKUN, "Gelenek Ve Modernizm Kıskacında Savrulan İnsan" *Olağandışı Dönemlerde Ahlak Ve Vicdan Ekseninde Değişim, Süreklilik Ve Sürdürülebilirlik Sempozyum Bildiri* - Cilt I -s.210.

Alevi-Bektaşi Âriflerine Göre İslam Peygamberi Hz. Muhammed

ALİ RIZA ÖZDEMİR*

Her ne kadar "Allah, Muhammed, Ali" ifadesi, kimi kesimlerce yanlış yorumlanıp Hıristiyanlıktaki teslis inancına benzetilse de bu tamamen yersiz ve temelsiz bir yakıştırmadır.

Giriş

Sanırım Türkiye'de deyiş veya nefes dinlemeyen yahut bir şekilde duymayan kişi kalmamıştır. Bu eserlerde geçen "Allah, Muhammed, Ali", "Hakk, Muhammed, Ali" yahut "Allah bir, Muhammed, Ali" şeklindeki ifadelere aşina olmayanımız yok denilecek kadar azdır. Bu doğaldır; çünkü Alevi[1] âriflerinin nefeslerinde ve deyişlerinde bu ifadeler sayısız kere tekrarlanmıştır.

Her ne kadar "Allah, Muhammed, Ali" ifadesi, kimi kesimlerce yanlış yorumlanıp Hıristiyanlıktaki teslis inancına benzetilse de bu tamamen yersiz ve temelsiz bir yakıştırmadır. İddiaya göre Hıristiyanlıktaki "Baba-Oğul-Kutsal Ruh" şeklindeki teslis, Aleviliğe "Allah Muhammed-Ali" ifadesiyle taşınmıştır. 20. yüzyılın başında ülkemizde faaliyet gösteren misyonerlerin bir icadı olan bu benzetme, batılı araştırmacılar tarafından devralınmış ve daha sonra Türk akademik camiasında mutlak bir gerçeklik olarak sayısız kere tekrar edilmiştir. Aleviliğin bilgi, iman ve anlam evreni[2] açısından bu iddia büyük bir palavradır ve bu yakıştırmanın gerçekle hiçbir ilgisi yoktur. Açıkça ifade etmek gerekirse, bu palavranın sorgusuz sualsiz sayısız kere tekrar edilmesi Türk akademi camiası için büyük bir utançtır.

Peki, "Allah Muhammed Ali" ifadesinin Aleviliğin iman, bilgi ve anlam evrenindeki hakikati nedir? Neden yüz-

[1] Bu çalışmadaki Alevi terimi Kızılbaş-Alevileri, Bektaşi-Çelebileri, Bektaşi-Babaganları ve diğer grupları kapsamaktadır.

[2] Bu çalışmada sadece bir kısım Alevi âriflerinin manzum eserlerinden istifade edilmiştir. Diğer yazılı kaynaklar, bu çalışmanın dışında bırakılmıştır.

* Yazar, bilim uzmanı.

Şiire Can Suyu, Şaire Hayat Veren Hadislerin Anadolu Kıtasına Bıraktığı İz

MUSTAFA YÜCEER*

Gerek dâru'l-hadisler gerek diğer medreselerin hadis müfredatında Buhârî ve Müslim'in *es-Sahîh* adlı eserleri, Kâdı Iyâz'ın *eş-Şifâ*, Begavî'nin (ö. 516/1122) *Mesâbîhü's-sünne*, Sagânî'nin (ö. 650/1252) *Meşârikü'l-envâr*, Münzirî'nin *et-Terğîb ve't-terhîb*, İbn Melek'in (ö. 821/1418'den sonra) *Meşârikü'l-envâr* üzerine yazdığı şerh *Mebârikü'l-ezhâr* ve Suyûtî'nin *el-Câmiu's-Sağîr* adlı eserlerinden bazı bölümlerin okutulması yer almaktadır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı, e-mail:mustafayuceer@gmail.com

Hadise Açılan Kapı: Medrese ve Dârülhadisler

Türklerin İslam diniyle tanışmalarıyla birlikte düşünce, fikir ve hayallerini ifade ediş biçimleri de İslam'ın kavramları etrafında şekillenmiştir. Gerek dinî gerek edebî metinler Allah başta olmak üzere peygamber, Kur'an, ibadet, zikir ve dua gibi unsurlarla örülmüştür. Edebî anlamda elimize ulaşan ilk eserlerden biri olması dolayısıyla Kerderli Mahmud'un *Nehcü'l-Ferâdîs* adlı siyer-i nebî-kırk hadis çalışmasından itibaren gözle görülen bu değişiklik, Mâverâünnehir bölgesinde Hanefî-Mâtürîdî düşünce yapısıyla olgunlaşmış ve Anadolu'ya daha çok bu bakış açısında bir anlama biçimi aktarılmıştır.

Hayat algılarının dinî kurallara göre değişmesi neticesinde sanat, estetik ve zevklerde de bir değişim gerçekleşmiş; Allah ve Peygamber tasavvuru edebî, eserlerin şekillenmesinde öncü bir etki yaparken Kur'an ve sünnet etrafında oluşan dini hayat, eserlerin karakteristik yapısını belirlemiştir.

Anadolu coğrafyasında Karahanlı Devleti (840-1212) ile başlayıp Selçuklu (1040-1308) ve Osmanlı ile zirveye ulaşan devletleşme süreci, İslam'ın birleştirici yönünün de olumlu etkisiyle halkın ve aydınların daha çok din merkezli düşünmelerini, sosyal ve kültürel hayatı bu çizgide devam ettirmelerini sağlamıştır. Bir taraftan Anadolu'ya yerleşme çabası, sonrasında diyâr-ı Rûm'a açılma süreci devam ederken diğer taraftan Mısır, Hicaz ve Mağrip gibi bölgelerle iletişim kendi mecrasında sürmüştür.

Siyasi ve askeri çabaların gölgesinde Osmanlı münevverlerinin yetiştiği

Türklerde Peygamber Sevgisi

LÜTFİ BERGEN

Gök-Börü anlatıları Oğuz Kağan destanlarında yer almaktadır. Bu mitolojideki "kurt" Türklerin Tanrı'dan aldıkları ilahi yardımların anlatısı olarak okunmalıdır. Buna göre gerek Hz. Cebrail ve gerekse peygamberler Türklere "Kurt görünümlü Elçi" olarak gönderilmiş ve "Gök-Börü" sembolü ile temsil edilmiştir.

Özet: Bu makalede *Türklerin Peygamber sevgisi* farklı bir perspektifle ve *bütüncül tarih* yaklaşımıyla ele alınacaktır. Bütüncül tarih paradigmasına göre tarihte Türklük, *İslâm'dan önce-İslâm'dan sonra* şeklinde kavramlaştırılan bir dönem tarihçiliği yaklaşımıyla ele alınamaz. Türkler Hz. Nuh'tan itibaren varlığa çıkmış Yafesoğulları olarak tarih boyunca Allah'ın gönderdiği peygamberlere iman ederek "Müslüman" oldular. İslâm dini Şeriat adı olmayıp, Haniflik inancı ve töresi olarak anlaşılmalıdır. Nitekim Tevrat öncesi İsrailoğulları ile Tevrat sonrası İsrailoğulları'nın şeriatları farklıdır. Tevrat henüz inmeden önce Hz. Musa'ya Mısır'da iman eden büyücüler kendilerine "Müslüman" dediğine göre, İslâm "şeriat" değil, Hanif din'dir. Keza Tevrat sonrası dönemde yaşayan ve Hz. İsa'ya iman eden Havariler, kendilerine "Müslüman" dediğine göre, İslâm, şeriat değildir. Nitekim, din-şeriat ayrımı İmam-ı Âzam ve İmam Mâtürîdî tarafından da yapılmıştır. Tarihsel olarak Müslüman adı, Hz. Musa'ya inanan Türk toplulukları için Musevî, Hz. İsa'ya iman eden Türk toplulukları için İsevî adıyla karşılanabilir. Hz. Peygamber'den sonra Tevrat'a inanmaya devam eden Türklere Yahudi-Türk; İncil'e inanmaya devam eden Türklere ise Hristiyan-Türk denilmesi gerekir. Türk tarihinin asgari 15.000 yıllık bir zaman süreci içinde ele alınması gerekliliği Türk destanlarının kaçınılmaz bir sonucudur. Oğuz Kağan destanı, Ulu Han Ata Bitiği, Altay Yaratılış-Türeyiş destanı gibi anlatılar Türklerin nübüvvetle ilişkili tarihinin bin yıllık perspektifle ele alınmasını imkânsız kılmaktadır.

Gaziler Çağındaki Bakışla Modern Zamanlar İçin Dinamik Bir Ethos Modeli: Hz. Muhammed

İSMAİL ORHAN SÖNMEZ

"Allah, Rasûl olarak bir insanı mı gönderdi? De ki: Yeryüzünde dolaşanlar melek olsaydı, biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik" (İsra 95)

Tutdılar kutlu elin Peygâmberüñ /
'Ahdine bil baglayup ol serverüñ
Tañrı'nuñ birligine inandılar / hak diyüp Peygâmbere yönendiler
Eytdiler girçekleyin geldük yola / Mâl u baş u cân u ogul kız bile
Biz bu yoldan dönmeyevüz tâ ebed /
Üstümüzde tanug olsun ol Ahad

Garipname- Aşıkpaşa

Fütüvvet geleneğinde şekillenen Ahilik ve Gazilik teşkilatları Osmanlı merkezi otoritesi kristalize olana kadar yarı otonom davranan ve bizzat devletin kuruluşunda rol oynayan önemli yapılardı.

İslam dini Kuran, sünnet, icma ve kıyas olmak üzere 4 esas üzerine kuruludur. Bu esaslardan biri olan sünnet Hazreti Muhammed'in hayata usul, adab ve ahlakını ifade eder. Bu pratik bir anlamda İslam maneviyatının hayata geçirilişini teşkil eder. İşte bu anlamda Hazreti Muhammed yaşayan İslam'dır. Kendinden önceki tek tanrılı yahut arkaik dinlerden daha belirgin olarak İslam bir inançtan ziyade bir eylem dinidir. Onun inanca dair tüm davetleri güçlü eylemsel zorunluluklarla desteklenmiştir. Bu noktada Hazreti Muhammed bir inanç olarak dinin bir eylem olarak doğa ve tarih üzerinde tezahürüdür. Onun hayatı en manevi hususlardan en insani ve dünyevi pratiklere kadar metafiziğin insan, eylem ve ilişki (dar ve geniş anlamda toplumsal ilişkiler) olarak hayata geçirilişidir. Bu noktada Hazreti Muhammed'in iki yönü ortaya çıkar: İlki Allah'ın peygamberi olarak Allah ve onun habercileriyle

Çağımızın İnsanî Problemlerine Âlemlere Rahmet Efendimiz'den Cevap

HASAN ATİK

Çağımızın insanî problemlerine âlemlere rahmet Efendimiz'den ilk cevap, O'nun eminliğidir. İnanan inanmayan herkes tarafından ifade edilen ilk duygu budur.

"Bilmiyorlar; bilselerdi, yapmazlardı!"[1]

Başımıza gelen onca olayın, yaşanan bunca keşmekeşin, karmakarışık ilişkilerimizin, kişisel bütünlükten uzak bütün hâl ve davranışlarımızın arkasında yatan en temel sebeplerinden biridir bilmemek. Bilseydik ve hatırlasaydık; yapar mıydık? Bu çağın insanı bilseydi, ki biliyor; yine de yapıyor! Oysa bilmesine rağmen yapma(ma)k da ötesini bilmediğinin bir göstergesi değil midir? Galiba sorun şu soruda gizleniyor; gerçekten "bilmek" ne demektir? Eğer gerçekten bilseydik! Bu bağlamda bilmek, sadece salt bilgiye sahip olmak değildir.

[1] "Mekke'nin panayırlarında insanların hem dünya hem de ukba hayatını kurtarmak için çadır çadır, ev ev gezip onları İslâm'a davet ederken sürekli horlandı, alay edildi, en ağır hakaretlere uğradı, yüzüne toprak atıldı ve hatta namaz kılarken dahi üzerine hayvan pisliği atıldı. Ama O (sav), bütün bunlara rağmen onlar hakkında bedduada bulunmadı, bilakis: "Ya Rabbî, onlar bilmiyorlar, bilselerdi yapmazlardı" şeklinde şefkat ve merhametini izhar etmiştir" şeklinde bir rivayet var. Bu rivayetin bu şekilde aktarıldığı bir kaynağa internet siteleri haricinde ulaşılamamıştır. Ancak bu rivayetin Taif'te gerçekleştiğine dair belirtiler vardır. Hz. Peygamber'in Taif'e gittiğinde karşılaştığı şeyler için bkz. Muhammed Hamidullah, *Resûlullah Muhammed*, İngilizceden çeviren: Prof. Dr. Salih Tuğ, İrfan Yayınevi, 1992, s. 91. Buharî'de ise bu rivayetin İbn-i Mes'üd'dan (r.a) bir hadis şeklinde aktarıldığı görülmektedir; Sanki Resülullah'ı (s.a.v) gözümün önünde görür gibiyim. Peygamberlerden birini hikaye ediyordu: "Kavmi onu dövüp kana boyamışlardı. (o peygamber) eliyle yüzünden kanını siliyor ve İlahi, kavmimi yarlığa, zira, onlar beni bilmiyorlar, bilselerdi böyle yapmazlardı." Bkz. Buhari, Müslim, R.Salihin, No. 649.; Taifliler, "Hz. Muhammed ile temasa geçtiklerinden dolayı onurlarına gölge düşmesinden korktular ve sadece Hz. Muhammed'in yaptığı teklifi reddetmekle kalmadılar, şehir halkını da onu taşlamaya kışkırttılar." Bkz. W. Montgomery Watt, *Hazreti Muhammed Peygamber ve Devlet Adamı*, Çeviren: Erdem Türközü, İletişim Yayınları, 2019, s. 97.

Üç Dalda Bir Gülüm Var: Modern Türk Şiirinde "Naat" Başlığına Anlambilim Zaviyesinden Bakış

İBRAHİM DAŞ*

Şair, peygamberin Medine'ye hicretinde, şehre girerken çocukların etrafta *"Resûlullah geldi!"* nidasınca heyecanlı ve ne yapacağını bilemez hâline bürünür. Onu anarak kendi şiirine yücelik katmak dışında bir şey yapamadığını da bilir.

* Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi.

"*Kelimelerin mânâları milletlerin ruhu tegayyür ettikçe değişir…*"
Yahya Kemal

"*Gönülden gönüle köprü, asırdan asıra merdiven. Kelime, kendimi seyrettiğim dere. Kelime sonsuz. Kelime âdem.*"
Cemil Meriç

"*En eski objektif göz, en eski karakutu zihin, en eski karanlık oda bilinç.*"
Enis Batur

Öz

Naat, Türk edebiyatında klasik (eski) şiirin ürünleri olan Divanlarda yer alan, Hz. Peygamber'e duyulan minnetin, onun yüce vasıflarından bahsetmenin ve karşısında duyulan acziyetin remzini oluşturan şiirlere verilen genel addır. Modern Türk şiirinin hâkim olduğu dönemlerde geleneğe sadık kalarak yazılan örnekleri olmakla birlikte, anlam referansını tamamen reddederek yazılan Naat örnekleri de mevcuttur. Bununla birlikte geleneğin çağrışım imkânlarından yararlanarak modern şiir içinde yeni imkânların aranışı da söz konusudur. Bu çalışmada Arif Nihat Asya, Turgut Uyar ve İsmet Özel'in *Naat* eserlerine değinerek bu değişim ve dönüşüm irdelenecek, aynı zamanda kelime/kelimelerin çağrışım gücüne atıflarda bulunarak eskiden yeniye nasıl izlek değişimleri yaşandığına "Naat" başlığı üzerinden temas edilecektir. Türk şiiri hakkında yapılacak anlambilim çerçevesindeki çalışmalarda, kelimelerin çağrışım gücünün tespiti adına izlenebilecek kimi yöntemlere mütevazı bir ışık tutularak, yapılabilecek daha geniş bir çalışmanın girizgâhı olabilmesi hedeflenecektir.

Anahtar Kelimeler: şiir, naat, peygamber, çağrışım, serbest çağrışım.

Vahdet Rahmettir*

AHMET TURGUT

Rabbin El-Vahîd ismiyle insanlık âlemini okumaya çalışırsak *"Ben de sizin gibi bir beşerim"* âyetinin müjdesi ve Efendimiz (sav) ile beliren Rahmânî genel rahmet; azamide Ümmet-i Daveti, asgarideyse tüm müminleri (Ümmet-i İcabet) kendi içlerinde gönül ve istikamet birliğine (vahdetine) davet eder.

"*Derdin kendindedir, bilmiyorsun.*
Derman da yine sende, görmüyorsun.
İçine koca bir âlem yerleştirilmiş.
Kendini hâlâ küçük zannediyorsun."
İlmin Kapısı Hz. Ali (*kv*)

Âlem ile rahmet kelimelerinin detaylarını ve Efendimizin (*sav*) rahmete dair vasıflarını hatırladıktan sonra ilgili âyete devam eden kısımlarıyla yeniden bakalım!

"*Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*
De ki: Bana sizin ilâhınızın Vahîd İlâh olduğu vahyolunuyor."

Evet, dikkate şâyandır. Kehf ve Fussilet Sûrelerinde yinelenen "*De ki: Ben de sizin gibi bir beşerim*" âyetlerinin devamında da yine aynı ilâhî kelimeler yer almakta. İlk algıda Efendimizi (*sav*) sıradanlaştırdığını zannettiğimiz beşeriyet âyetlerinin de tam aksine Onun (*sav*) en zirve anlatımla bizlere sunulduğunu düşündüğümüz âlemlere rahmet âyetinin de "*Bana sizin ilâhınızın Vahîd İlâh olduğu vahyolunuyor*" bildirimiyle devam etmesi tesadüf müdür?

"Olmasa gerek!.." diyorsak, Kurân'ın mucizevî bir beyânla bizleri yeniden farkındalığa davet ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim "*Ben de sizin gibi bir beşerim*" âyetinin müjde vazeden yorumu, "*Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*" âyetiyle birlikte bizlere yeni ufuklar aralamakta…

"Siz de benim gibi beşersiniz. Aranızdaki ilişkilerinizi benden öğrendiğiniz beşerî münasebetlere göre yaşarsanız ve böylesi bir genel rahmetin üzerine benim hakikatimi tanımak gibi

* Ahmet Turgut, *Akleden Kalplere MUHAMMEDÎ ŞUUR VE AHLÂK*, Kapı Yayınları: İstanbul 2016, s. 119-131.